

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Základy práce s informačními zdroji pro bc. studenty SPR

Mgr. Dana Mazancová, DiS.

Masarykova univerzita
Fakulta sociálních studií
Ústřední knihovna

Brno, 4. dubna 2013

Práce s EIZ

■ 2 x 45 min.

- ❖ základy vyhledávacích technik
- ❖ tvorba rešeršního dotazu
- ❖ praktické vyhledávání v databázích
- ❖ *praktický úkol na další hodinu*

■ 2 x 45 min.

- ❖ kontrola praktického úkolu, diskuse
- ❖ nadstavbové nástroje (Metalib, Portál elektronických časopisů a e-knih, SFX)
- ❖ elektronické knihy

Vyhledávání

1. Téma

2. Další specifikace

3. Výběr zdrojů

4. Boolovský model

5. Technika vyhledávání

6. Hodnocení vyhledaných záznamů

7. Další operace

1. Téma a klíčová slova

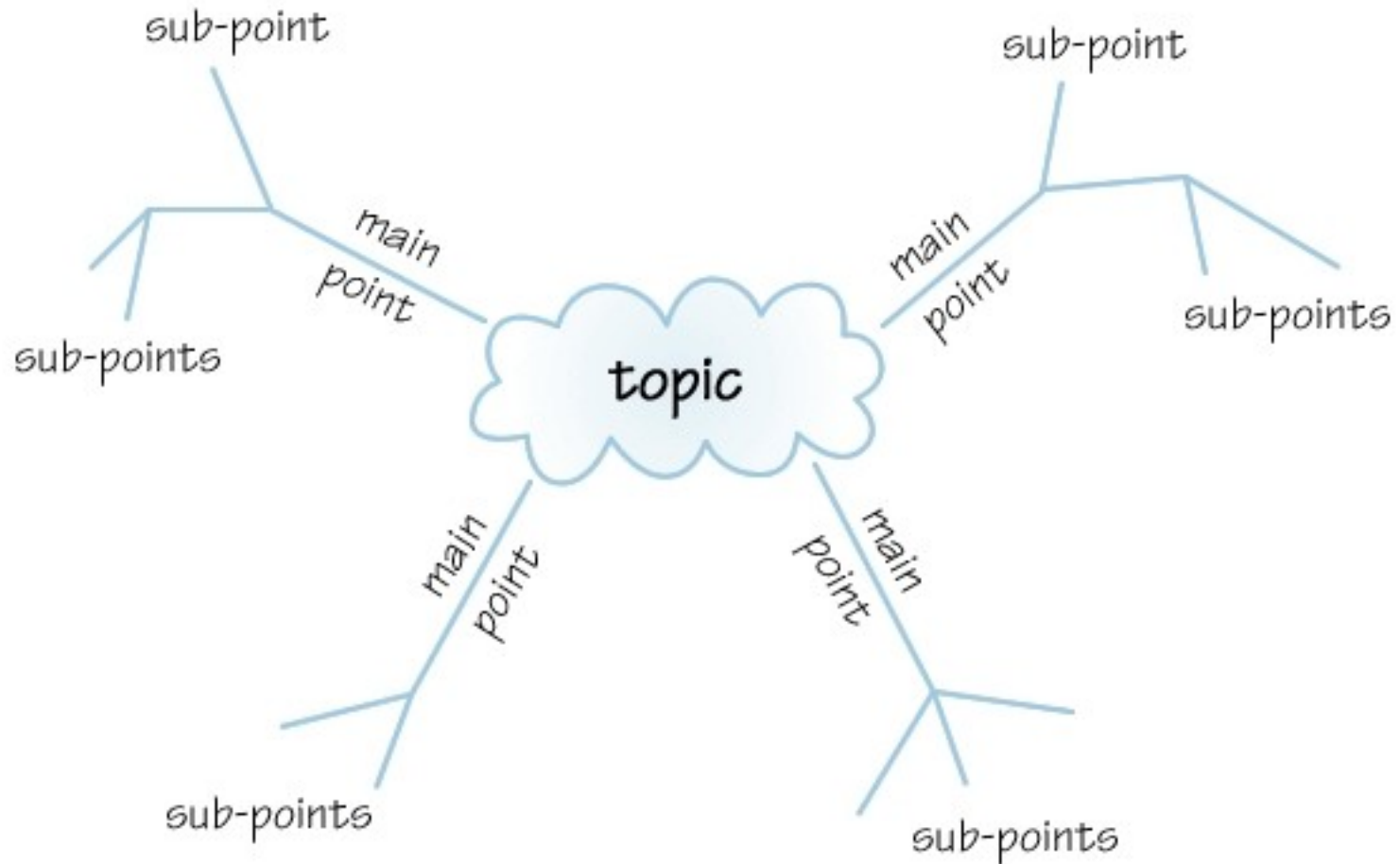
1) Zamyslete se o čem chcete psát

- ❖ je nutné mít dost informací o daném tématu (pokud se studiem problematiky začínáte, nebojte se využít učebnice, encyklopedie, radu vyučujícího apod.)

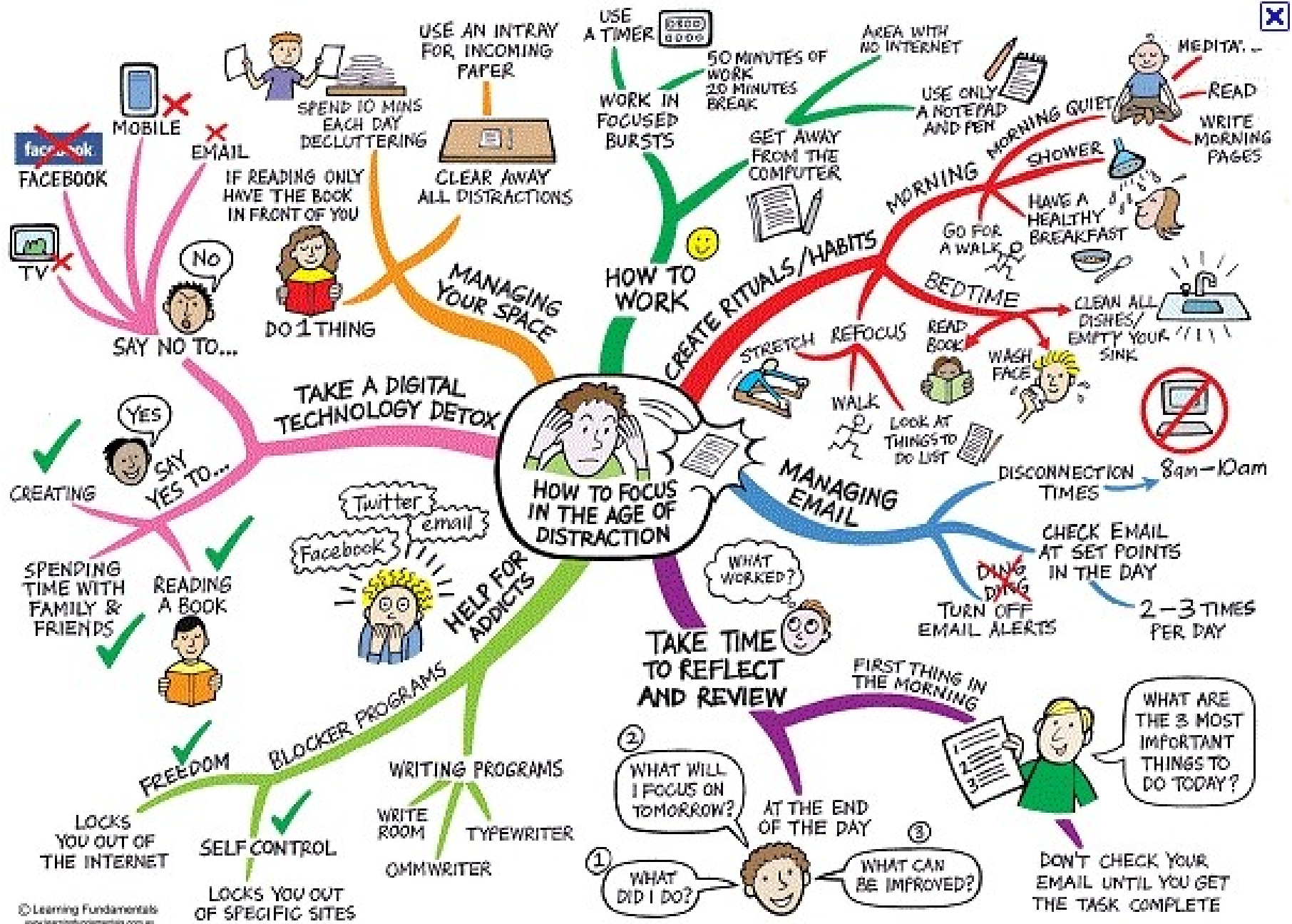
2) Zformulujte téma nebo problém

- ❖ Lze využít tzv. **myšlenkových map** – grafické znázornění tématu

Mind map example

Zdroj: <http://www.open.ac.uk/skillsforstudy/pictures/mind-map.gif>

3) Vyjádřete téma ve formě

❖ **klíčových slov (hesel)**

- používejte zejména **podstatná jména**
- příd. jména, zájmena a slovesa pouze pokud jsou opravdu nezbytné
- vyhýbejte se tzv. stop words (předložky, spojky, členy v cizích jazycích)

př. sociální chování; poruchy; terapie

*Pozn. v katalozích knihoven se můžete setkat i s tzv. **předmětovými hesly***

př. sociální chování - poruchy - terapie

1. Téma

2. Další specifikace

3. Výběr zdrojů

4. Boolovský model

5. Technika vyhledávání

6. Hodnocení vyhledaných záznamů

7. Další operace

2. Další specifikace

- **Před začátkem vlastního procesu vyhledávání je třeba si ujasnit:**
  - ❖ časové rozmezí
  - ❖ typy dokumentů (např. odborné časopisy, kapitoly z knih, příspěvky z konferencí, zpravodajství)
  - ❖ typ dat (text, audio, video)
  - ❖ jazyk dokumentů (většina světové produkce je v AJ)
  - ❖ forma (**odborná** x populárně naučná)

1. Téma
2. Další specifikace
- 3. Výběr zdrojů**
4. Boolovský model
5. Technika vyhledávání
6. Hodnocení vyhledaných záznamů
7. Další operace

3. Výběr zdrojů

- Specializované odborné databáze
- Knihovní katalogy
- Specializované vyhledávače odborných informací
- Repozitáře
- Knihovny
- Další

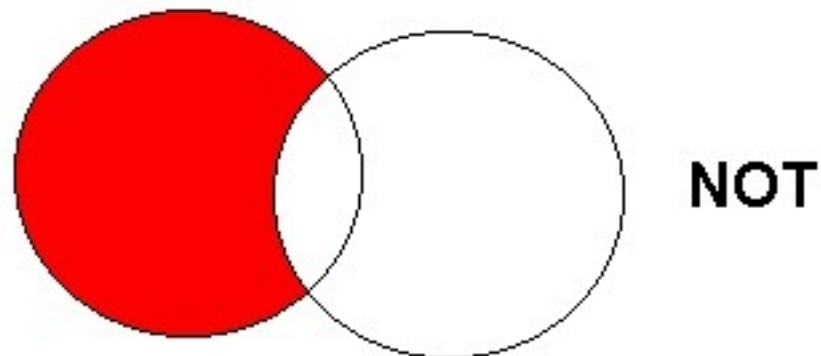
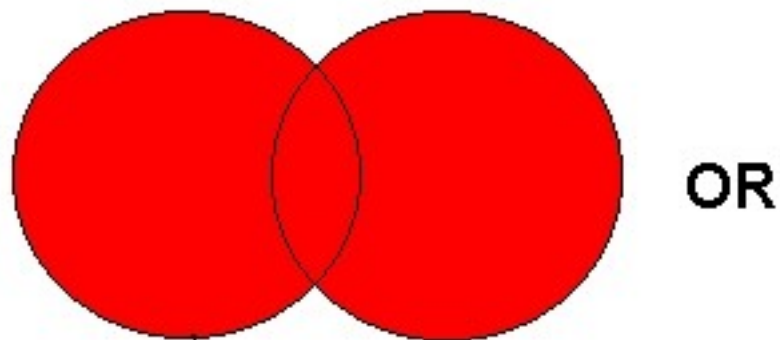
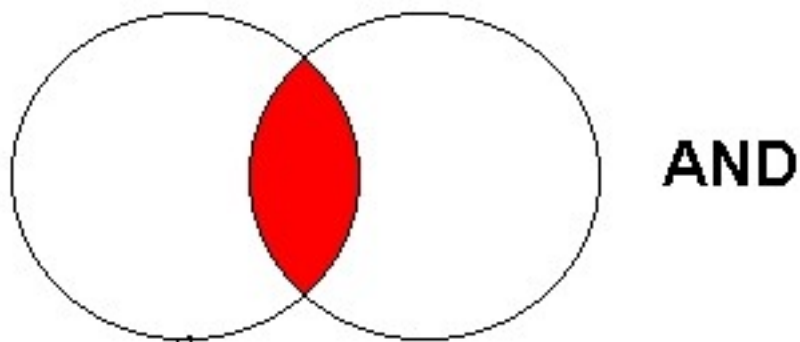
1. Téma
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
- 4. Boolovský model**
5. Technika vyhledávání
6. Hodnocení vyhledaných záznamů
7. Další operace

Boolovský model

- Logický součin, průnik – operátor **AND**
- Logický součet, sjednocení – operátor **OR**
- Logická negace – operátor **NOT**
- **Krácení termínů** (truncation)
- Vyhledávání prostřednictvím **fráze**

■ Strategie Boolovského modelu

- ❖ nejrozšířenější
- ❖ kombinace termínů pomocí logických operátorů AND, OR, NOT

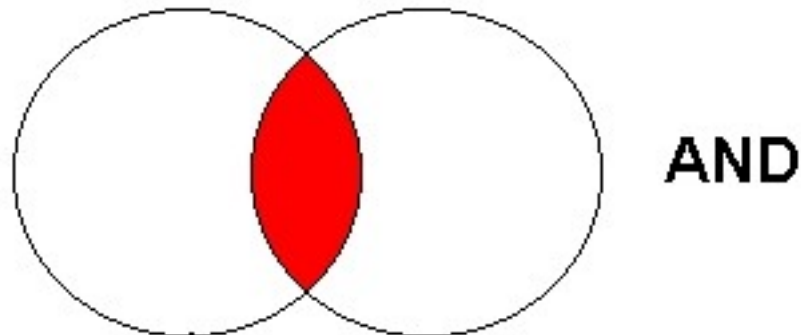

Operátor AND

■ Logický součin, průnik

- ❖ Vyhledání jen těch dokumentů, ve kterých se **vyskytují obě klíčová slova**
- ❖ Výsledek průzkumu se **zužuje**
- ❖ Můžeme jej znázornit jako **průnik množin**

Př. domácí násilí AND ženy

domácí násilí   ženy

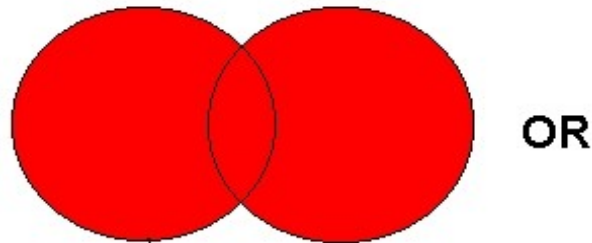

Operátor OR

- **Logický součet, sjednocení**

- ❖ Vyhledání dokumentů, které obsahují buď **jedno nebo druhé klíčové slovo**
- ❖ Výsledek průzkumu se **rozšiřuje**
- ❖ Můžeme jej znázornit jako **sjednocení množin**

Př. imigrační politika OR migrační politika

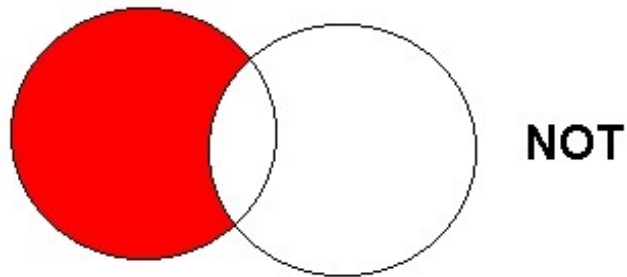
imigrační politika   migrační politika

Operátor NOT

■ Logická negace

- ❖ **Vyloučí ty** záznamy o dokumentech, **které obsahují označené klíčové slovo**
- ❖ **Záleží na pořadí klíčových slov**
- ❖ Výsledek průzkumu se **zužuje**

Př. imigrační politika not Evropská unie

imigrační politika

Evropská unie

Krácení termínů (truncation)

■ Hledaný termín je zkrácen na kořen slova

- ❖ Systém dohledá všechny možné tvary podle tohoto kořenu
- ❖ Přípony nebo koncovky jsou nahrazeny zástupným znakem
- ❖ Výsledek vyhledávání se rozšiřuje
- ❖ Pozn. vyhledávací nástroje mohou využívat různé symboly

***Př. bezdomov* - bezdomovci,
bezdomovectví aj.***

Vyhledávání prostřednictvím fráze

■ Bližší specifikace dotazu

- ❖ Slovní spojení
- ❖ Všechny slova se musí vyskytovat v přesném pořadí a uvedeném tvaru
- ❖ Nejčastěji se využívají uvozovky
- ❖ Výsledek vyhledávání se zužuje

Př. „sociální politika“

1. Téma
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Boolovský model
- 5. Technika vyhledávání**
6. Vlastní vyhledávací proces
7. Hodnocení vyhledaných záznamů
8. Další operace

5. Technika vyhledávání

- **Prohlížení (browsing)**
- **Vyhledávání (searching)**
  - ❖ jednoduché
  - ❖ pokročilé

1. Téma
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Boolovský model
5. Technika vyhledávání
- 6. Vlastní vyhledávací proces**
7. Hodnocení vyhledaných záznamů
8. Další operace

- Málokdy získáte relevantní záznamy po prvním vyhledávání
- Vždy je třeba rešeršní dotaz ladit
- Každý zdroj má vlastní pravidla vyhledávání a je třeba tomu uzpůsobit vyhledávací dotaz

- Málokdy získáte relevantní záznamy po prvním vyhledávání
- Vždy je třeba rešeršní dotaz ladit
- Každý zdroj má vlastní pravidla vyhledávání a je třeba tomu uzpůsobit vyhledávací dotaz

■ Máte-li málo výsledků vyhledávání:

- ❖ **Rozšířte dotaz** – přidejte další klíčová sl.
- ❖ **Zrušte omezení** (např. typ dokumentu, dílčí databáze, jenom slova v názvu apod.)

■ Máte-li mnoho výsledků vyhledávání:

- ❖ **Zužte dotaz** – (snažte se lépe nadefinovat klíčová slova; konkretizovat; zaměřit se pouze na nějakou oblast apod.)
- ❖ **Přidejte omezení** (např. typ dokumentu, země, jenom slova v názvu apod.)

1. Téma
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Boolovský model
5. Technika vyhledávání
6. Vlastní vyhledávací proces
- 7. Hodnocení vyhledaných záznamů**
8. Další operace

- relevance
- důvěryhodnost zdroje
  - ❖ jména autorů, instituce, kontakty na správce...
- pravidelná aktualizace
- odbornost

1. Téma
2. Další specifikace
3. Výběr zdrojů
4. Boolovský model
5. Technika vyhledávání
6. Vlastní vyhledávací proces
7. Hodnocení vyhledaných záznamů
- 8. Další operace**

- tisk
- uložení
- export do citačního manageru

Shrnutí

■ Před vyhledáváním si

- ❖ Ujasněte **téma**
- ❖ Vyberte vhodné **zdroje** odborných informací (např. licencované databáze)
- ❖ Nadefinujte dotaz; **klíčová slova**
- ❖ Vyberte vhodnou **vyhledávací techniku** (prohlížení, jedn. nebo pok. vyhledávání)

TIP

***Pište si poznámky!** Budete vědět, které zdroje jste již prohledali, jakou formu dotazu jste použili, jaká klíčová slova jste přidávali apod.*

TIP

Usnadněte si práci a používejte citační managery

Praktické příklady vyhledávání v licencovaných databázích

Praktické ukázky vyhledávání v databázích

- **EBSCO**
- **Sage**

Zadání praktického úkolu

Literatura

- STEINEROVÁ, Jela; GREŠKOVÁ, Mirka; ILAVSKÁ, Jana. *Informačné stratégie v elektronickom prostredí*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislavě, 2010, 190 s. ISBN 9788022328487.

Obrázky

- <http://cathryno.global2.vic.edu.au/2010/05/08/deep-web-vs-surface-web/>
- <http://www.open.ac.uk/skillsforstudy/pictures/mind-map.gif>
- <http://mojosimon.wordpress.com/>
- <http://spencerjardine.blogspot.cz/2012/02/boolean-search-strategies-videos.html>

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Děkuji Vám za pozornost

Dana Mazancová
mazancov@fss.muni.cz
infozdroje@fss.muni.cz